

УДК 338.48

О. О. Корчинська,
аспірант кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Львівський національний аграрний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ТА ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

О. Korchynska,
postgraduate student of accounting and auditing, Lviv national agrarian university

ORGANIZATIONALLY, ECONOMIC AND INSTITUTIONAL PROVIDING OF DEVELOPMENT OF RURAL GREEN TOURISM

У статті розглянуто організаційні аспекти функціонування сільського зеленого туризму в Україні. Визначено особливості його становлення як окремої сфери господарської діяльності, з врахуванням впливу різноманітних факторів. Досліджено окремі аспекти сільського зеленого туризму як підприємницької діяльності та його організаційно-правові форми. Окреслено проблеми організаційно-економічного та інституційного характеру, які стримують розвиток сільського зеленого туризму. В дослідженні запропоновано заходи щодо сприяння в розвитку сільських регіонів та підприємництва в сфері сільського зеленого туризму.

The article deals with economic and institutional aspects of rural green tourism. The features of its establishment as a separate sphere of economic activity, taking into account the impact of various factors. Studied some aspects of business activity in the field of rural green tourism in Ukraine, its legal forms under national law. The author defines the problem, including organizational, economic and institutional, hampering the development of rural green tourism. The study proposed measures, the implementation of which will contribute the development of rural areas and entrepreneurship in the rural green tourism.

Ключові слова: сільський зелений туризм, підприємництво, інституційне середовище, державне сприяння розвитку, законодавче регулювання.

Key words: tourism, rural green tourism, institutional environment, legislative regulation, state promotion of development, use common.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сільський зелений туризм — пріоритет розвитку туристичної галузі України. В умовах економічної та політичної нестабільності він становить основу розвитку сільських територій та є додатковим джерелом доходів для селян. Досягнення позитивного результату від використання наявного природно-ресурсного потенціалу сільських територій можливе за умов формування та реалізації виваженої державної політики на усіх рівнях управління.

Україна, обравши своїм стратегічним курсом інтеграцію до Європейського Союзу, та з врахуванням особливостей функціонування національної економіки, прийняла виклик щодо прискореного реформування різних сфер соціально-політичного і економічного життя країни, зокрема, розвитку сільських територій і сфери послуг сільського зеленого туризму.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Сільський зелений туризм є об'єктом досліджень вітчизняних, і зарубіжних науковців. Варто вказати на результати досліджень, що їх проводять Дроздов А., Зінько Ю., Квартальнов В., Кифяк В., Медлік С., Рутинський М., Булах Т. та інші. Серед зарубіжних дослідників особливе місце посідають праці Каравеллі Х., Дуча Т., Кларка М. Лонча М та інших.

Особливу увагу у своїх дослідженнях науковці зосередили на питаннях суті сільського зеленого туризму, особливостях його становлення та розвитку, а також на вивченні чинників, що впливають на розвиток даного виду туризму та його функціонування.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНИШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Дослідження сільського зеленого туризму в межах економіки України потребує постійних напрацювань та розробок. У межах даної статті як частинку загальної, досі не вирішеної проблеми, можна розглядати відсутність єдиного теоретико-методологічного підходу до обґрунтування системи основоположних принципів функціонування сільського зеленого туризму в Україні.

МЕТА СТАТТІ

Метою даної статті є обґрунтування об'єктивної необхідності та економічної доцільності створення сприятливого інституційного та економічного середовища, які сприятимуть розвитку сільських регіонів і активізації підприємництва в сфері сільського зеленого туризму.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Ведення підприємницької діяльності в сфері сільського зеленого туризму, як і в будь-якій іншій,

потребує налагодженого механізму взаємодії усіх суб'єктів, які приймають участь у цьому процесі.

На нашу думку, організаційно-економічне та інституційне середовище, в якому функціонують суб'єкти сільського туризму, повинно окреслювати чіткий порядок та умови надання послуг, які базуються на засадах ефективного використання обмежених ресурсів та враховують принципи і особливості національного законодавства, що регулюють суспільно-економічні відносини в сфері сільського зеленого туризму.

Стосовно формування такого середовища та його функціонування в умовах політико-економічної та соціальної нестабільності, можна вказати на ряд проблемних питань, які перешкоджають широкому розвитку сільського зеленого туризму та зростанню рівня зайнятості сільського населення у цій сфері.

Слід звернути увагу на те, що формування сприятливого середовища для здійснення господарської діяльності не відбувається само по собі, а потребує залучення до цього не тільки науковців, громадських організацій та органів державної влади, але й учасників процесу "надання-отримання послуг сільського зеленого туризму".

Підприємницька діяльність у сфері сільського зеленого туризму як складова сфери послуг загалом, базується не тільки на специфікованих активах та локалізованих обмежених ресурсах, але й на соціально-психологічних особливостях. Власники агроосель та члени їхніх родин, які безпосередньо залучені до процесу надання послуг, повинні володіти спеціальними знаннями та навичками, а ще бути психологічно готовими до ведення підприємницької діяльності в умовах, коли "клієнт завжди правий". Тобто безумовною складовою організаційної частини роботи в середовищі сільського зеленого туризму є вміння представити та надати послуги відпочиваючому.

Важливого значення при цьому набуває володіння інформацією та її розповсюдження. Не завжди селянин може поширити інформацію про свою садибу та її переваги в середовищі потенційних клієнтів, тому взаємодія власників агроосель та локальних громадських організацій повинна генерувати відносини у форматі "інформаційної підтримки". З нашої точки зору, це означає, що члени локальних та регіональних громадських організацій, зокрема Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, маючи інформацію про кількість садіб, місце їхнього розташування та контакти, повинні спільно формувати специфічний інформаційний простір, поширюючи її в мережі Інтернет та в ЗМІ.

Для залучення якомога більшої кількості споживачів послуг сільського зеленого туризму недостатньо мати, наприклад, хороші краєвиди, ландшафти та чисте повітря. Обов'язковою умовою ефективного використання цих природних ресурсів повинен бути достатній рівень інфраструктури, яка робить ці ресурси доступними та формує їх споживчу вартість. Адже люди їдуть відпочивати туди, де налагоджене, наприклад, хороше транспортне сполучення, або створено умови для задоволення культурних потреб. Достатньо, наприклад, порівняти стан розвитку зимового

туризму у смт. Славське, яке традиційно вважалось центром зимового відпочинку в Україні, та стан розвитку туристичного комплексу "Буковель", сучасна інфраструктура якого не поступається відомим зарубіжним зимовим курортам. Стратегія організаційного розвитку цих відомих туристичних комплексів докорінно відрізняється, що забезпечило прискорений розвиток в Буковелі на основі значних інвестицій, та фактичний занепад Славська, де інвесторами є місцеві жителі-підприємці.

Тому організаційна складова для створення сприятливого середовища розвитку сільського зеленого туризму повинна включати:

- розвиток у селян-підприємців достатнього рівня економічних та інших знань та навичок ведення бізнесу в сфері надання послуг з проживання, харчування, організації культурного дозвілля;

- використання сільськими громадами та підприємцями маркетингових підходів, вміння працювати з інформацією та її розповсюдження, оцінка ринку туристичних послуг, що базується на локальних туристичних можливостях і природно-етнографічних ресурсах, що формують комплексний туристичний продукт;

- формування в місцевих громадах усвідомлення потреби в самоорганізації для створення достатнього рівня інфраструктури сільських територій тощо.

Науковці по-різному трактують поняття "сільський зелений туризм", в зв'язку з чим не існує єдиного обґрунтованого розуміння його економічного значення.

Так, для прикладу, у праці Кулік А. зустрічаємо, що сільський зелений туризм — це сектор туристичної галузі, орієнтований на використання природних, культурно-історичних та інших ресурсів сільської місцевості та її специфіки для створення комплексного туристичного продукту [1, с. 15].

Сільський зелений туризм Гловацькою В. запропоновано розглядати з економічної точки зору як чинник активізації аграрного підприємництва, що сприяє підвищенню зайнятості та покращенню життєвого рівня сільського населення [2, с. 6]. Виходить, що сільський зелений туризм розглядається як вид туризму, а селянин-власник агросадиби не як суб'єкт економічної діяльності.

Є й інші погляди на суть цього поняття. Ми вважаємо, що сільський зелений туризм функціонує як вид підприємницької діяльності у сільській місцевості щодо надання послуг відпочинку на базі природно-культурно-історичних ресурсів локальної сільської місцевості з використанням приватної власності сільських жителів [3, с. 154].

Таким чином, ми виділяємо сільський зелений туризм як окремий вид підприємницької діяльності, що реалізується через агрооселі як специфіковані суб'єкти цієї діяльності.

Економічний зміст підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму проявляється в можливості сільського жителя отримати додатковий дохід від корисного використання локального природно-ресурсного потенціалу сільської те-

риторії при незначному капіталовкладенні. З цього випливає, що одним з шляхів зниження бідності, зростання рівня зайнятості та одночасного скорочення рівня безробіття в сільській місцевості, є поширення господарської діяльності сільського двору в сферу сільського зеленого туризму.

Важливо зазначити, що ведення підприємницької діяльності супроводжується сплатою податків до бюджетів різних рівнів. Сільський зелений туризм, на жаль, не має особливого статусу, який би забезпечував зниження податкового навантаження. Селяни мають право обирати форми господарювання на власний розсуд, тобто організаційно-правова форма агрооселі може бути "юридична особа", "фізична особа-підприємець" та "особисте селянське господарство". З цього випливає, що власники садиб, відповідно до податкового законодавства України сплачують усі види податків в повному обсязі без жодних преференцій. Реєструючись фізичними особами-підприємцями, селяни мають можливість перераховувати на користь держави фіксовані платежі.

Нечіткість трактування дефініції "сільський зелений туризм" зумовлена, на нашу думку, тим, що в різних законодавчо-нормативних актах один і той самий вид туризму згадується під різними назвами. Разом з тим економічне середовище, що формалізує функціонування сільського зеленого туризму, обумовлене такими факторами:

— визнання агрооселі суб'єктом підприємницької діяльності;

— обґрунтування податкової політики щодо надання послуг сільського зеленого туризму;

— пошук оптимального співвідношення "ціна — якість" туристичних послуг, що забезпечують задоволення обох сторін відносин з врахуванням інтересів території (держави).

Зважаючи на недосконалість умов функціонування сільського зеленого туризму, окремої уваги заслуговує питання державного та правового регулювання підприємницької діяльності в цій сфері. Ці функції покладено на органи виконавчої влади, до підпорядкування яких належить загалом сфера туризму та сільський зелений туризм відповідно. Це, зокрема, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державне агентство України з туризму та курортів, а також управління туризму при місцевих органах влади. Завдання цих інституцій зводяться до забезпечення конкурентних умов функціонування усіх суб'єктів сфери послуг, зокрема і сільського зеленого туризму.

Одним з інструментів реалізації регіональної рекреаційно-туристичної політики, який у сучасних умовах дає змогу сконцентрувати фінансові, матеріально-технічні, трудові й інші ресурси, скерувати потенціал регіону на вирішення пріоритетних завдань, спрямованих на покращення стану сільського зеленого туризму і відпочинку та створення належних умов для забезпечення якісного зростання рівня туристичних послуг, є регіональні програми розвитку рекреації і туризму [4, с. 155]. З метою реалізації поставлених цілей розробляються та затверджуються програми з

питань розвитку села, сільського зеленого туризму тощо. Проте наявність цих програм поки що не забезпечує достатнього сприятливого середовища, в якому власники агроосель безперешкодно здійснювали б підприємницьку діяльність.

Варто звернути увагу на те, що Кабінет Міністрів України 01.08.2013 р. видав розпорядження "Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року" [5]. Практичного застосування це розпорядження так і не отримало, оскільки 05.03.2014 р. постановою Кабінету Міністрів України було скасовано це рішення [6].

Що ж до програм розвитку сільських територій, які є осередком розташування агроосель, то і тут на загальнодержавному рівні не існує жодної програми, яка б гарантувала будь-які покращення та перспективи для сільських жителів.

Концепція Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року була затверджена Кабміном 03.02.2010 р., а вже 02.09.2010 р. це розпорядження втратило чинність. Тому сільський зелений туризм в Україні розвинутий вкрай недостатньо, а проблеми його розвитку все ще знаходяться на стадії дослідження та наукового обґрунтування [7; 8].

Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні було обговорено 21.01.2015 р. під час "круглого столу" у Комітеті з питань сім'ї, молодіжної політики та спорту. За словами учасників засідання, суттєвої шкоди галузі нанесли непередумана реорганізація, а зараз і ліквідація, центрального органу виконавчої влади у сфері туризму. Значалося також, що державне фінансування сфери туризму останніми роками майже не здійснювалося, а у Державному бюджеті на 2015 рік взагалі не передбачено коштів для галузі [9]. Під час обговорення виступаючи звернули увагу, що з 2010 року відсутня Державна програма розвитку туризму.

За підсумками обговорення було прийнято низку рекомендацій органам виконавчої влади, а також рішення створити при Комітеті експертну раду з питань туризму, яка "має бути ефективним майданчиком для аналізу та розробки законопроектів, нормативно-правових актів, що відповідатимуть світовим стандартам та сприятимуть вирішенню актуальних питань розвитку галузі туризму" [10]. Було б доцільним, щоб питання розвитку сільського зеленого туризму також були в полі зору цього органу і знайшли відображення в його рекомендаціях.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Розвиток суспільно-економічних відносин на селі вимагає створення сприятливого економічного та інституційного середовища для ведення підприємницької діяльності, в тому числі і в сфері сільського зеленого туризму.

2. Організаційно-економічне та інституційне забезпечення розвитку сільського зеленого туризму вимагає розробки дієвого механізму локальної взаємодії між підприємцями-користувачами спільних природно-культурних ресурсів, сільськими громадами, органами

влади і місцевого самоврядування задля чіткого регламентування порядку використання цих обмежених ресурсів та спільних дій щодо поліпшення локальних умов їх використання та покриття витрат на їх відновлення.

3. Успішність функціонування і розвитку сільсько-го зеленого туризму в Україні залежить від удосконалення законодавчо-нормативного забезпечення на рівні держави та місцевих громад. Доцільним є виділити сільський зелений туризм, що має багато специфічних особливостей, в окремий самостійний вид економічної діяльності та закріпити це положення у Класифікаторі видів економічної діяльності.

Література:

1. Кулік А.В. Формування механізму конкурентосвітності підприємств сільського зеленого туризму на засадах маркетингу: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 — "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / А.В. Кулік. — Київ, 2013. — 20 с.

2. Гловацька В.В. Розвиток підприємництва в системі становлення сільського (зеленого) туризму: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 — "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / В.В. Гловацька. — Житомир, 2008. — 24 с.

3. Фарйон О.О. Сільський зелений туризм: поняття, функції й тенденції розвитку в Україні та світі / О.О. Фарйон // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / [за ред. І.Г. Ткачук]. — Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2013. — Вип. 9. — Т. 2. — С. 151—156.

4. Гусякова О.Ю. Розробка регіональних цільових програм розвитку туристичної індустрії / О.Ю. Гусякова // Науково-виробничий журнал "Держава та регіони". Серія: Державне управління. — 2012. — № 2. — С. 155—158.

5. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2013р. № 638-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-%D1%80>

6. Деякі питання оптимізації державних цільових програм і національних проєктів, економії бюджетних коштів та визнання такими, що втратили чинність, деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2014р. № 71 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-2014-%D0%BF>

7. Про схвалення Концепції Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.02.2010 р. № 121-р [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/121-2010-%D1%80>

8. Про визнання таким, що втратило чинність, розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.02.2010 р. N 121: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.09.2010р. № 1671-р [Електронний ре-

сурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1761-2010-%D1%80>

9. Про Державний бюджет України на 2015 рік: Закон України від 28.12.2014 р. № 80-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19>

10. Сучасний стан та перспективи розвитку туризму в Україні: круглий стіл Комітету з питань сім'ї, молодіжної політики та спорту. — 21.01.2015р. — м. Київ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/102327.html#top>

References:

1. Kulik, A.V. (2013), "Formation mechanism of competitiveness of the rural green tourism based on marketing", Ph.D. Thesis, Economics and management of enterprises (by economic activity), European University, Kyiv, Ukraine.

2. Glovatskaya, V.V. (2008), "Entrepreneurship in the system becoming rural (green) tourism", Ph.D. Thesis, Economics and management of enterprises (by economic activity), State Higher Educational Institution "State Agroecological University", Zhitomir, Ukraine.

3. Faryon, O.O. (2013), "Green rural tourism: concepts, features and developments in Ukraine and worldwide", Actual problems of the region's economy, vol. 9, pp. 151—156.

4. Guslyakova, O. (2012), Development of regional development programs targeted tourism industry, State and Regions, no. 2, pp. 155—158.

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), "Resolution "On approval of the Concept of the State Program of Tourism and Resorts for the period until 2022"", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-%D1%80> (Accessed 12 January 2015).

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Resolution "Some of the optimization of national target programs and national projects, fiscal austerity and ceasing invalid some acts of the Cabinet of Ministers of Ukraine"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-2014-%D0%BF> (Accessed 10 January 2015).

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), "Resolution " On approval of the Concept of the State program for sustainable rural development for the period 2020"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/121-2010-%D1%80> (Accessed 10 December 2015).

8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), "Resolution "On Recognition invalid, the Cabinet of Ministers of Ukraine of 03.02.2010. N 121"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1761-2010-%D1%80> (Accessed 10 December 2015).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2015", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-19> (Accessed 11 January 2015).

10. The official site of Verkhovna Rada of Ukraine (2015), "Current state and prospects of development of tourism in Ukraine", available at: <http://rada.gov.ua/news/Novyny/Povidomlennya/102327.html#top> (Accessed 22 January 2015).

Стаття надійшла до редакції 19.02.2015 р.